

5. Згуровский М. З. Аналитические методы Калмановской фильтрации для системы с априорной неопределённостью / М. З. Згуровский, В. Н. Подладчиков. – К.: Наукова думка, 1995. – 285 с.

6. Вентцель Е. С. Теория вероятностей / Е. С. Вентцель. – М.: Высшая школа, 2001. – 576 с.

УДК 352.075.1:005.35

Катерина Ровинська

КОРПОРАТИВНИЙ ІНТЕРЕС ЯК ОДНА З ОЗНАК ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ: ТЕОРЕТИКО- МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглядаються теоретико-методологічні питання визначення та формування інтересів територіальної громади, які містять ознаки корпоративного характеру, а також визначається їх роль в системі місцевого самоврядування як чинника, спроможного забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності території в умовах сучасного суспільства. Також, досліджено склад корпоративного інтересу територіальної громади та його вплив на формування збалансованої та компромісної системи місцевого самоврядування.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, територіальна громада, корпоративний інтерес, економічний інтерес.*

Останнім часом у дослідженнях науковці все частіше торкаються питання самосвідомості та самоорганізації мешканців окремих територій в контексті правоздатної та конкурентоспроможної територіальної громади, що в європейських країнах виступає одночасно метою (для органів місцевого самоврядування) та інтересом (для мешканців відповідної території) [1; 6]. Окреслена проблематика дійсно має практичну спрямованість, адже економічне процвітання окремої території проживання та її інвестиційна привабливість є підґрунтям процвітання та заможності її населення та регіону зокрема.

У той же час, територіальні громади використовують демократичні інструменти взаємодії з владою, органи місцевого самоврядування виступають як повноцінні суб'єкти економічних відносин, а їх спільною мотиваційною домінантою діяльності є посилення соціально-економічних позицій адміністративно-територіальної одиниці.

На жаль, на теперішній час ситуація у вищезначених взаємовідносинах територіальної громади та органів місцевого самоврядування нагадує відносини «двох сусідів комунальної квартири», кожен з яких переслідує свої інтереси, проживаючи на спільній території. Проте, за усіма доктринами та теоріями місцевого самоврядування, інтереси усіх учасників цієї системи повинні збігатися, зокрема, беручи до уваги той факт, що інститут місцевого самоврядування є демократичним проявом

держави та створений для реалізації саме інтересів територіальної громади.

На теперішній час, окрім правових та економічних неспроможностей системи місцевого самоврядування, причинами складної ситуації є також невідповідність норм законодавства та напрямів функціонування його органів існуючим ціннісним орієнтаціям населення, особливостям його життєдіяльності та внутрішнім тенденціям розвитку громад. З іншого боку, спостерігаємо також збереження застарілих форм і методів у діяльності органів місцевого самоврядування, в той час, коли завдяки індустріалізації та інформатизації усі інші суспільні та економічні суб'єкти набагато швидше пристосовуються до зовнішніх змін і потреб. Вказане ще раз підтверджує відсутність єдності інтересів у системі місцевого самоврядування.

Інтерес до проблеми розвитку територіальних громад цілком виправданий у зв'язку з підвищенням ролі територіального чинника в управлінському процесі, враховуючи, що територія є основою консолідації соціальних суб'єктів із політичними структурами, арена, де стикаються різнопланові (приватні, колективні, галузеві, державні) інтереси.

Дослідженням питань територіальної громади, її ознакам та правовому статусу присвячено багато наукових та практичних робіт М. Баймуратова, О. Батанова, Т. Голікової, В. Кампо, В. Кравченко, І. Козюбри, В. Куйбіди, Ю. Молодожен, Ю. Сурміної, Ю. Наврузової, С. Саханенка. Неодноразово викликали бурні дискусії питання конкурентоспроможності територіальних громад та їх інвестиційної привабливості (В. Барвіцький, Я. Жовнірчик, О. Дегтярьова). У той же час, питанням інтересів територіальної громади, як підґрунтя для виникнення та функціонування збалансованої системи місцевого самоврядування, приділялось досить мало уваги, у зв'язку з чим, на нашу думку, було втрачено мотиваційну складову, яка спонукає органи місцевого самоврядування та територіальну громаду до конструктивного діалогу та особливого партнерства з питань соціально-економічного розвитку території.

Завданням даного дослідження виступають теоретико-методологічні питання інтересів територіальної громади як однієї з її ознак, що має корпоративний характер та визначення їх ролі в системі сучасного реформування місцевого самоврядування в Україні як чинника спроможного забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності територій в умовах сучасного суспільства.

Донедавна таке поняття, як «територіальний колектив», не досліджувалося жодною із суспільнознавчих наук. У значному переліку монографій, присвячених проблемам колективу (в його широкому розумінні), дослідження такого його різновиду, як територіальний колектив, посідає незначне місце. Більш того, територіальний колектив як самостійний тип соціальної спільноти не розглядався навіть у загальній типології і класифікації колективів, наведених у ряді філософських робіт. В окремих монографіях учених-державознавців здійснювалися спроби дослідити сутність територіальних об'єднань, але належного розроблення вони не дістали.

Наука радянського будівництва розглядала систему Рад як єдність органів державної влади, уналежнюючи до таких місцеві Ради народних депутатів, що, з одного боку, були органами єдиної державної влади, а з іншого – виступали як державна організація місцевого населення, покликана вирішувати питання місцевого

значення. Вважалося, що місцеві Ради народних депутатів не тільки представляли інтереси населення, а й були формою з'єднання прямої демократії і демократії представницької, що ставило їх у ранг основної ланки самоврядування народу.

Таким чином, радянська держава розглядалася як універсальна форма політичного об'єднання громадян в особі Рад, що нібито забезпечували реальну участь громадян у державному управлінні як у центрі, так і на місцях. А держава у свою чергу, зобов'язувалася розширювати сферу самоврядування громадян спочатку в рамках підприємств, установ, організацій, у межах території, а надалі – у межах галузі народного господарства й у загальнодержавному масштабі. Ця трансформація повинна була супроводжуватися еволюцією політичних інститутів, структур державного управління, де зростала б їх залежність від волі й інтересів громадян, колективів, соціальних спільнот. Безперечно, що за такого ідейно-політичного забарвлення розуміння самоврядування не знаходилося місця для дослідження такого інституту, як територіальна самоорганізація громадян для вирішення питань місцевого значення та забезпечення реалізації їх інтересів.

Разом з тим, у західних соціологічній і правовій доктринах дослідженню місцевих співтовариств приділялась найсерйозніша увага, що пояснювалося, насамперед, функціонуванням у капіталістичних державах системи місцевого самоврядування і зростанням ролі локальної демократії в європейських інтеграційних процесах. Уже 1955 р., вивчивши 94 визначення територіальних співтовариств, Дж. Хіллер дійшов висновку, що, незважаючи на наявні розбіжності, у більшості з них найважливішими є такі ознаки: соціальна взаємодія, територія і загальний зв'язок (або зв'язки). Через чотири роки інший дослідник – К. Іонассен – виявив у різноманітних визначеннях місцевих співтовариств значний збіг таких елементів, як: 1) населення; 2) територіальна база; 3) взаємозалежність спеціалізованих частин співтовариства і поділ праці в ньому; 4) спільні культура і соціальна система, що інтегрують діяльність його членів; 5) усвідомлення жителями єдності й належності до співтовариства; 6) можливість діяти на корпоративній основі для вирішення місцевих проблем. З цього часу були сформульовані десятки інших визначень і ознак територіальних співтовариств [5, с. 324].

В юридичній літературі можна виділити ряд спроб охарактеризувати територіальний колектив. Так, В. І. Фадєєв, визначаючи місцеве самоврядування, трактує його як право громадян, місцевого співтовариства (населення даної території) на самостійне завідування місцевими справами [12, с. 54]. М. О. Краснов говорить про місцеве співтовариство як про сукупність людей, котрі складають населення самоврядних одиниць [16, с. 10]. Ю. О. Тихомиров у курсі «Публічне право» вживає термін «соціальна спільнота», під якою розуміє населення міст, сіл тощо [13, с. 43]. Ототожнення територіального колективу з населенням відповідної адміністративно-територіальної одиниці наводить М. І. Корнієнко, котрий визначає його як первинного суб'єкта місцевого самоврядування [14, с. 69]. В. М. Кампо вважає, що початковим суб'єктом місцевого самоврядування фактично виступає територіальний колектив в особі жителів села (сіл відповідної сільради), селища або міста [5, с. 89]. За С. Поповичем, місцева співдружність являє собою самовряду, відділену від державних органів співдружність громадян, в якій вони самі безпосередньо вирішують деякі справи, що становлять спільний інтерес для певного населеного пункту [5, с. 156].

На думку М. О. Баймуратова, за пріоритетного «територіального» підходу «втрачається соціально-правова сутність цього феномена, що містить у собі розуміння населення як локального співтовариства громадян (місцеве співтовариство), об'єднаних спільною діяльністю, інтересами та цілями із задоволення потреб, пов'язаних з побутом, середовищем проживання, дозволяям, навчанням, вихованням, спілкуванням» [6, с. 84]. Тому він визначає територіальний колектив (місцеве співтовариство) як сукупність фізичних осіб, котрі постійно мешкають на певній території і пов'язані територіально-особистісними зв'язками системного характеру. Таке місцеве співтовариство в результаті спільних взаємних комунікацій, що мають системоутворюючий характер, об'єктивно здатне виробляти характерні інтереси і реалізовувати їх на рівні місцевого самоврядування.

У той же час привертає на себе увагу дефініція О. В. Батанова, котрий бачить у територіальній громаді територіальну спільноту, що складається з фізичних осіб, що постійно проживають і працюють на території села чи добровільного об'єднання у спільну громаду кількох сіл, селища чи міста, безпосередньо або через сформовані ними муніципальні структури вирішують питання місцевого значення, мають спільну комунальну власність, нерухоме майно на даній території, платять комунальні податки і пов'язані територіально-особистісними зв'язками системного характеру [1, с. 56].

Основний акцент на «інтерес» робить і В. В. Медведчук, який вважає, що «громада – це сплетення соціальних відносин між людьми, котрі мають множинну загальних інтересів, потреб <...> це спільноти, що можуть найбільшою мірою забезпечити здійснення і задоволення цих інтересів і потреб». Громада, підкреслює він, – це простір, в якому реалізуються практично всі життєві вияви окремих особистостей або їхніх дрібних об'єднань. У той самий час слід звернути увагу й на те, що громада – це не замкнута ланка в житті товариства, а його органічна частина, на основі якої будується товариство в цілому [17, с. 48].

Пріоритет спільності інтересів при становленні й функціонуванні територіального колективу визнає і І. П. Бутко, який вважає, що територіальний колектив – це люди, котрі мешкають у певних територіальних межах і об'єднані спільними інтересами [15, с. 97].

Закріплення в Конституції України (ст. 140) правового становища територіальної громади відповідає не тільки сформованій міжнародній практиці, а й історичним традиціям українського народу. Територіальні громади, або общини, були центрами громадського самоврядування в Київській Русі. На праві громад базувалося і Магдебурзьке право в містах середньовічної України. Громади входили до системи місцевого самоврядування, передбаченої Конституцією УНР від 29 квітня 1918 р. і проектами Конституції УНР 1920 р.

Разом з тим, існуючу потребу в більш докладній характеристиці територіальної громади, що мала міститися в профільному законодавстві про місцеве самоврядування, на наш погляд, на практиці реалізовано не було. Дефініція територіальної громади, що міститься в Законі України від 21 травня 1997 р. «Про місцеве самоврядування в Україні», практично повторює конституційне формулювання, за винятком хіба що акценту на постійне проживання жителів у межах певної адміністративно-територіальної одиниці: «територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровіль-

не об'єднання жителів декількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр».

Дуже вдалою щодо цього, на наш погляд, була дефініція місцевого самоврядування, розроблена на рівні законопроектних праць і вміщена в проекті Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», підготовленому групою фахівців на замовлення Асоціації міст України. Тут територіальна громада визначалася як спільнота громадян України, жителів села, селища і міста або добровільного їх об'єднання в загальну громаду, що має спільну комунальну власність, а також спільні інтереси.

Отже, визначаючи інтерес як одну з ознак територіальної громади, вважаємо за необхідне звернутися до його категоріального визначення та змісту у науковому розумінні. Інтерес (від лат. *interest* – має значення, важливо) у соціології – це реальна причина соціальних дій, що лежить в основі безпосередніх спонукань – мотивів, ідей тощо, – у яких беруть участь індивіди, соціальні групи. У той же час у психології інтерес – це ставлення особистості до предмета як до чогось для неї цінного, привабливого [8].

Теорія муніципального права визначає «тріаду інтересів», що виникають у сфері місцевого самоврядування:

- інтереси території;
- інтереси територіальної громади;
- інтереси конкретного жителя-члена такої громади [5, с. 345].

На базі зазначеної «тріади інтересів» закріплюються муніципальні права особистості, які виникають тільки у суб'єкта, котрий є членом територіального колективу, і реалізуються тільки у сфері місцевого самоврядування.

Виникнення інтересу території, на якій функціонує особистість, що є невід'ємною частиною територіальної громади, прямо пов'язане з домінуючими на сучасному етапі процесами «самоствердження» територій, спричиненими децентралізацією державного управління. Інтереси самої територіальної громади виникають і виявляються на основі сукупності інтересів її індивідів-членів (спільні інтереси – насамперед, у задоволенні соціальних, комунально-побутових, локально-культурологічних та інших потреб) і в індивідуалізованому інтересі конкретної особи-члена територіальної громади (особистісні інтереси, що виявляються, насамперед, у сфері комунікативних зв'язків на локальному рівні і, як наслідок, самореалізація особистості в рамках територіальної громади). Нарешті, інтереси конкретної особи-члена територіальної громади являють собою її муніципальні права у вузькому розумінні й виникають під час реалізації нею практично всіх своїх життєвих прагнень. За такої реалізації конкретний житель виступає як суб'єкт-об'єкт місцевого самоврядування, концентруючи в собі й виявляючи зовні його демократичний заряд і позитивний потенціал.

Таке взаємне урахування всієї сукупності інтересів, що виявляються на рівні місцевого самоврядування і реалізуються у вигляді муніципальних прав особистості, їх взаємокомпромісність і гармонізація є гарантом існування і функціонування системи місцевого самоврядування, толерантності та протекціонізму до неї центральної влади держави.

Територія є основою консолідації соціальних суб'єктів із політичними структурами, арена, де стикаються різнопланові (приватні, колективні, про галузеві, державні) інтереси.

Усі члени територіальної громади є носіями територіальних інтересів, причому аксіоматично, що «інтереси територіальної спільноти можуть для практичного жит-

тя людини мати іноді більше значення, ніж інтереси класу або нації». Як справедливо зазначає К. С. Бельський, становище громади та моральний настрій її членів, які проживають разом, мають спільні житлові, освітні, культурні, а часто й релігійні інтереси, забезпечують в її межах природним шляхом міцний громадський порядок та утворюють умови для ефективного управління таким об'єднанням [7, с. 74].

Таким чином, враховуючи складний характер формування складу інтересів територіальної громади, на нашу думку, доречно визначити їх як корпоративні, закріпивши за ними компромісний механізм визначення, тобто з урахуванням інтересів усіх суб'єктів (учасників) територіальної громади. Вказане надасть можливість встановлення більш чіткого та конкретного механізму формування стратегічних завдань органів місцевого самоврядування на кожній окремій території.

Існують два основних підходи до розуміння сутності корпоративних інтересів. Зазвичай такими інтересами визнаються інтереси товариства, що інтегрують у собі приватні інтереси учасників, посадових осіб, найманих працівників, публічні інтереси та приватні інтереси пов'язаних з товариством третіх осіб. При другому підході розрізняють дві категорії корпоративних інтересів: загальний корпоративний інтерес, носієм якого виступає корпорація/товариство, та індивідуальний корпоративний інтерес учасника [9, с. 57].

Отже, розглянута вище «тріада інтересів», що виникає у сфері місцевого самоврядування та на якій базуються муніципальні права особистості, інтегрує у собі приватні інтереси мешканців, публічно-правові інтереси території, а також інтереси територіальної громади. Формування концептуального підходу до поняття «корпоративний інтерес територіальної громади» як узгоджених інтересів відповідних її учасників спонукають до управління через інтереси як об'єднувальний механізм (рис. 1).

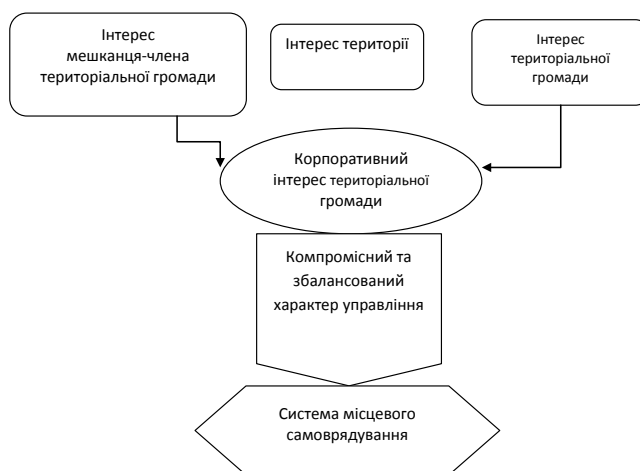

Рис. 1. Роль корпоративного інтересу територіальної громади в системі управління місцевого самоврядування

У літературних джерелах панує думка, що основною характерною ознакою корпоративних інтересів є їх конфліктність, і лише у поодиноких наукових працях йдеться про їх збалансованість [10, с. 48]. Так, на нашу думку, правовідносини між учасниками територіальної громади та органами місцевого самоврядування призначені для узгодження майнових інтересів учасників громади при формуванні її єдиної волі. Необхідно відзначити, що компроміс інтересів є основою відносин в системі місцевого самоврядування, тобто відносин, що складаються між учасниками громади та відокремленим від них

апаратом місцевого управління, а також між органами місцевого самоврядування та іншими зацікавленими особами територіальної громади (інвесторами, партнерами, державними органами та ін.).

Безперечно, що визначальною складовою корпоративного інтересу є економічний. Саме тому економісти визначають, що основу корпоративних відносин становить не факт створення юридичної особи (акціонерного товариства), а факт наявності спільних економічних інтересів певної кількості осіб. Те ж само можна зауважити й для територіальної громади: економічний інтерес як основа корпоративного присутній і у відносинах між учасниками територіальної громади.

Економічний інтерес розглядається вченими як реальний, зумовлений відносинами власності та принципом економічної вигоди мотив і стимул соціальних дій щодо задоволення динамічних систем індивідуальних потреб. Економічний інтерес є породженням і соціальним проявом потреби. Інтерес виникає тоді, коли задоволення потреби усвідомлюється як конкретна мета (максимізація прибутку, привласнення товару, користування або володіння певним товаром тощо). Отже, економічні інтереси – це усвідомлені потреби існування різних суб'єктів господарювання [11, с. 234].

У той же час, економічні інтереси виходять з потреб, але знаходять своє зовнішнє вираження в діях суб'єкта відносин. Таким чином, економічні інтереси – це причина вступу суб'єкта до певного виду економічних відносин [11, с. 234].

Отже, наявність економічних інтересів у учасників територіальної громади з одного боку є основою її розвитку, а з іншого – їх конфлікт може набувати форми загрози. Тому економічні інтереси всіх учасників відносин територіальної громади мають узгоджуватися і в такий спосіб набувати форми і змісту корпоративних інтересів, які об'єднують усіх учасників, а не конкурують між собою і тим більше – не конфліктують. Крім того, корпоративні інтереси громади закладають основи механізмів:

- 1) розвитку територіальної громади;
- 2) протизаги щодо протилежних або конкуруючих інтересів учасників територіальної громади;
- 3) сприяння в реалізації спільних інтересів (інтересів більшості) на окремій території.

Таким чином, територіальна громада виступає природним і єдиним соціальним утворенням, що діє у просторових межах держави, у рамках якої реалізуються природні й повсякденні потреби та інтереси жителів певних територій системного характеру (муніципальні права особистості).

За такого підходу корпоративні інтереси громади є не тільки об'єднувальним, а ще й мотивуючим механізмом розвитку місцевого самоврядування відповідної території і в цілому основою її життєдіяльності. З іншого боку, на шляху їх реалізації виникають різні загрози, у зв'язку з чим корпоративні інтереси громади становлять об'єкт безпеки та потребують відповідного правового визнання та закріплення.

Це обумовлює необхідність розроблення якісно іншої державної політики щодо економічного розвитку та політики у сфері захисту інтересів територіальної громади – як на рівні держави, так і на місцевому рівні, з метою консолідації територіальних громад, вироблення нової культури життєдіяльності та формування стратегічного бачення у населення та суб'єктів господарювання напрямів розвитку їх територій. Без якісної внутрішньої конвергенції важко забезпечити підвищення

конкурентоспроможності територій. В тих громадах, де це буде усвідомлено та використано скоріше, швидше відбудуться необхідні зміни – призупиняться негативні міграційні процеси, прискориться економічний і соціальний розвиток, розширяться функціональні межі контактів, а отже – підвищиться рівень конкурентоспроможності територій.

Сьогодні в зарубіжній управлінській практиці знайшла широке практичне застосування так звана теорія зацікавлених сторін. Одним із перших ідей врахування інтересів зацікавлених сторін в управлінні компаніями сформулював відомий економіст Р. Фрімен у 1984 році. На його думку, стратегічне управління фірмами приватного сектору може бути набагато ефективнішим і результативнішим, якщо менеджери почнуть враховувати інтереси різних зацікавлених сторін [4, с. 62].

Виходячи з зазначеної теорії зацікавлених сторін, вважаємо за перспективу у подальшому дослідити питання формування збалансованого корпоративного інтересу територіальної громади з урахуванням інтересів зовнішніх учасників правовідносин, у яких приймає участь територіальна громада.

Література.

1. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні / О. В. Батанов: Монографія. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2001. – 260 с.
2. Захаров О. В., Пунь С. Т. Характеристика понять «територіальна громада», «самодостатність територіальної громади» та роль цих явищ у розвитку місцевого самоврядування як соціально-економічної гарантії конституційного ладу України / О. В. Захаров, С. Т. Пунь // Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – 2003. – Вип: 14. – С. 595–599.
3. Жовнірчик Я. Ф. Формування самодостатніх територіальних громад і стратегія їх економічного саморозвитку [Текст] / Я. Ф. Жовнірчик // Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2005. – Вип. 1–2. – С. 324–331.
4. Батанов О. В., Кампо В. М. Муніципальне право зарубіжних країн / О. В. Батанов, В. М. Кампо: Навч. посіб. у 2-х ч. / За заг. ред. П. Ф. Мартиненка. – Ч. 1. – К.: Знання України, 2006. – 148 с.
5. Муніципальне право України : Підруч. / За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
6. Баймуратов М. А. Европейские стандарты локальной демократии и местное самоуправление в Украине / М. А. Баймуратов. – Х.: Одиссей, 2000. – 435 с.
7. Бельский К. С. Разделение властей и ответственность в государственном управлении (Политологические аспекты) / К. С. Бельский: Учеб. пособие. – М.: Всесоюз. юрид. заоч. ин-т, 1990. – 167 с.
8. Современный толковый словарь [Электронный ресурс]. – Изд. «Большая Советская Энциклопедия», 1997. – Режим доступа: <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-encycl.htm?letter=9>.
9. Франчук В. І. Корпоративні інтереси як об'єкти безпеки / В. І. Франчук // Наук. Вісник: Львівського державного ун-ту внутрішніх справ. – 2009. – № 2. – С. 56–69.
10. Спасибо-Фатєєва І. Акціонерне товариство як акумуляція, синтез та суперечність інтересів / І. Спасибо-Фатєєва // Право України. – 1999. – № 12. – С. 45–56.

11. Основи економічної теорії: політекономічний аспект / А. А. Григорук, М. С. Палюх, Л. М. Литвин, Т. Д. Литвінова. – Тернопіль, 2002. – 304 с.

12. Фадеєв В. И. Территориальная организация местного самоуправления в Российской Федерации / В. И. Фадеєв. – М.: ИНИОН, 1996. – 58 с.

13. Краснов М. А. Местное самоуправление: государственное или общественное? / М. А. Краснов // Советское государство и право. – 1990. – № 10. – С. 80–93.

14. Корнієнко М. І. Державна влада і місцеве самоврядування: актуальні питання теорії і практики [Текст] / М. І. Корнієнко // Українське право. – 1995. – №1(2). – С. 68–77.

15. Бутко І. П. Проблеми територіальної організації державної виконавчої влади і самоврядування / І. П. Бутко // Проблеми реформування державної влади: конституційні та управлінські аспекти: Тези доп. і наук. повід., наук.-практ. конф. (10–11 березня 1995 р.). – К., 1995. – С. 96–98.

16. Краснов М. А. Введение в муниципальное право / М. А. Краснов. – М., 1993. – 187 с.

17. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»: науково-практичний коментар / Ред. кол.: В. Ф. Опришко (голова), М. Ф. Верменчук, В. В. Медведчук та ін. – К.: Ін-т зак-ства Верх. Ради України, 1999. – 293 с.

завдання повною мірою лягає на державне управління, яке повинно підсилити ефективність регулювання в економічній сфері. В цьому напрямку значний потенціал мають акціонерні товариства. Визначення їх сутності дає можливість вивести державне регулювання економічних процесів на якісно новий рівень.

✦ Дослідження даної проблематики в галузі державного управління на сьогодні практично відсутнє. Акціонерні товариства в сфері економіки – нове явище для національної економіки. Значною мірою дослідження акціонерних товариств представлені вченими економістами та юристами: В. В. Лаптев, В. С. Щербіна, О. М. Вінник та іншими. Сама проблема функціонування акціонерних товариств та їх впливу на економічні процеси залишається за межами наукового дослідження в державному управлінні.

✦ Метою даної статті є розкриття змісту акціонерних товариств, їх зв'язок з державним управлінням та визначення сутності корпоративної власності в ринковій економіці.

✦ Акціонерна форма господарювання визначена розвитком товарного виробництва (ринкового господарства). Вона виникає ще до промислової революції. Можна вважати, що первинною основою її виникнення з'явилася торгівля, що пов'язана з епохою великих географічних відкриттів. Торгівля з новими землями вимагала більших капіталовкладень. Одна особа була не в змозі вкласти в заморську торгівлю таких засобів. Їх можна було здійснити тільки об'єднавши капітали окремих осіб. Природно, це були особи, для яких торгівля була професійною справою, тобто купці. Спочатку капітали поєднувалися на короткий час. Прибуток, одержуваний від разових акцій торговельного капіталу, який себе виправдовував, що вело до виникнення об'єднань на постійній основі, таких як Ост-Індійська й Вест-Індійська компанії. Усі ці компанії діяли під егідою держави. Це було взаємовигідне співробітництво. Акціонерні компанії одержували заступництво держави, його захист і пільги. Держава також мала свій інтерес. З одного боку, вони були джерелом прибутків у скарбницю держави, а з іншого – через них здійснювалась колонізація нових земель. Тому в управлінні подібних компаній значну роль відіграла держава, а акціонери мали головним чином лише майнові права [4, с. 5; 2, с. 24].

Акціонерні товариства в їхньому класичному виді починають формуватися з початку XIX століття. Базою їх розвитку з'явився Промисловий переворот і наступний перехід до побудови індустріального суспільства в країнах Європи й США. Розвиток ринкового виробництва вимагав усе більших капіталів, а нагромадження індивідуальних капіталів не встигало за потребами економічного розвитку. Єдиним виходом з положення, яке склалось, було об'єднання капіталів. Але в акціонерному товаристві об'єднання капіталів специфічне. Якщо брати великі акціонерні товариства, то з погляду дрібних і середніх акціонерів воно для них виступає подобою банку, у який вкладають депозит. Акціонер розраховує на дивіденди від своєї акції. Але, на відміну від банку, вкладення в акціонерне товариство більш прибуткове, але й більш ризиковане. Акціонерний капітал – це функціонуючий капітал і, тому він більш привабливий для вкладника. У процесі функціонування капіталу можна одержати дивіденди ймовірно вищі, чим від вкладення в банк. Крім того, у результаті функціонування капіталу росте капіталізація власності суспільства, а відповідно, росте вартість самої акції. В умовах фондової біржі з її спекулятивною природою друге положення не завжди

УДК 334.72

Роман Тихончук

СУТНІСТЬ АКЦІОНЕРНОЇ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

На основі аналізу чинного законодавства України, міжнародно-правових актів та законодавства зарубіжних країн досліджено сутність акціонерної форми господарювання.

Комплексно проаналізовані адміністративно-правові та організаційно-управлінські аспекти побудови акціонерних товариств в умовах запровадження норм Закону України «Про акціонерні товариства».

На основі аналізу сучасного стану корпоративного сектору та корпоративного законодавства України розроблена теорія корпоративної власності відповідно до чинного законодавства з питань управління акціонерними товариствами.

Ключові слова: приватні акціонерні товариства, публічні акціонерні товариства, механізм, функціонування, законодавство, корпоративне управління, корпоративний сектор.

✦ Сучасні економічні процеси суттєво впливають на суспільні відносини. Традиційні підходи до регулювання економічної діяльності вичерпали себе, що веде до значних потрясень соціально-економічного життя. Це, в свою чергу, потребує від держави заходів до стабілізації та сталого розвитку економіки. Це